

Recensioner.

Tidshistorie.

Folkeslagenes oprindelse, indbyrdes slægtskab og psykologi har altid frembudt fristende emner for historikere og filologer. Fremfor alt har det indoeuropæiske (ariske) og det germanske spørgsmaal siden Schleichers og Kuhns dage været genstand for ivrige studier. Sidst har Feist forsøgt at give et samlet billede af den indogermanske forsknings resultater i nyere tid. I sit værk: *Kultur, Ausbreitung und Herkunft der Indogermanen*, Berlin 1913 (kort omtalt af Steenstrup, H. T. 8. R. V, 132), behandler Feist alle sider af det indoeuropæiske spørgsmaal baade med hensyn til sprog, race og kultur. Hans værk udmærker sig ved en velgørende nøgtern kritik i redegørelsen for de talrige omstridte spørgsmaal. Intetsteds fortaber han sig i de luftige fantasier, som indogermanistikens dyrkere saa ofte henfalder til. De indoeuropæiske folks oprindelse, sprog, vandringer og udbredelse er farlige emner, der let lokker forskerne ud paa hypotesernes og formodningernes usikre grund, her gælder det fremfor alt at være nøgtern i sine slutninger, varsom i sin dom og flittigere i brugen af »ved ikke« end »formoder«, og ikke alle forskere kan siges at holde deres sti ren i den henseende.

Siden Feist's værk er forskningen paa disse omraader uafbrudt fortsat, især i Tyskland med centrum i *Indogermanische Forschungen* og ved udgivelsen af Johannes Hoops' betydningsfulde *Reallexikon der germanischen Altertumskunde, 1911 ff.*, med dets fylde af oplysninger paa alle oldgermanistikens omraader historie, sprog, etnologi, realia m. m. Her i Norden er særlig en enkelt side, stednavneforskningen, taget op til behandling, i Danmark først og fremmest af Steenstrup og Nygaard, sidst i Steenstrups omhyggeligt udarbejdede lille oversigt *De Danske Stednavne* (Kbh. 1920, 2. udg.). I Sverige finder man denne forskning knyttet til det smukke tidsskrift *Namn och Bygd*, hvor f. Eks. J. V. Svensson i aargangen 1917 har givet en grundig redegø-

relse for de nordiske folkenavne hos Jordanes. I det hele er de gamle nordiske og germanske navne for tiden et yndet studium i Sverige, og dette har allerede mange ogsaa for historikeren betydningsfulde resultater at opvise. Men paa den anden side lader det sig ikke nægte, at trangen til at opnaa disse resultater ofte faar forskerne til at fremsætte meget kunstlede for ikke at sige tvivlsomme etymologier.

Delvis paa baggrund af disse studier over gamle folkeslags navne og historie maa man se Rolf Nordenstrengs oversigt over *Europas människoraser och folkslag* (Stkh. 1917, 327 s.). Af en mere speciel karakter er *Germanische Völkerwellen und die Besiedelung Europas* af Prof. Dr. Th. Arldt (Lpz. 1917, 226 s.).

Baade Arldt og Nordenstreng er i høj grad overbeviste om den indoeuropæiske races fortræffelighed i almindelighed og den germanske i særdeleshed. Efter en racepsykologisk indledning gør Nordenstreng rede for Europas forhistoriske racer Neandertal, Aurignac og Cro-Magnon. Som kendsgerning meddeler han, at Neandertalmenneskene blev dræbte og opædte af en ny race, Aurignacracen, der indvandrede fra Asien og var i Besiddelse af højere organisation og bedre udrustning end den gamle race. »Derom råder intet tvivel« siger forf., formodentlig fordi hele spørgsmaalet netop er i høj grad tvivlsomt. Den tredje race, Cro-Magnon-racens oprindelse indrømmer han ærligt at vi er uvidende om, derimod véd han, at den forsvandt sporløst mod istidens slutning (33). Som en gisning anfører han: »Om Cro-Magnon-rasen följde isen och renen åt nordöst, är det ju icke otänkbart, att en del därav stannade i nordöstra Europa och medverkat till uppkomsten av de finsk-ugriska folken« (52). „Europas nutida raser« hedder det følgende afsnit, og forf. giver heri en kort oversigt over de forskellige opfattelser af spørgsmaalet, idet han navnlig refererer Denikers teorier mere udførligt. Selv tager han ikke stilling til problemerne, men ender dog med at mene: »Sannolikast är väll, att nordeuropéerna äro tämligen rena ättlingar af Aurignac-rasen« (51). Dog anser han det ogsaa for muligt, at denne races blod rinder i de sydeuropæiske langskallers aarer.

Forf. forlader derefter det vanskelige raceproblem for at omtale de forskellige europæiske folkestammer, deriblandt først og fremmest Goto-germanerne, af ham udelukkende kaldet Germanerne. Ifølge forf. fulgte Aurignacracens ætlinger den vigende indlandsis op til Østersølandene, og renavledes der til en mere og mere ensartet blondhed. Vi nødes til at tro, siger forf., at denne lysladne folketype fandtes i alt væsentligt fuldt udformet for i det mindste 15,000 aar siden. De var troligen endnu en

kulturel og sproglig enhed, først senere udsondredes en germansk, en keltisk, en baltisk-slavisk gren og vel ogsaa nogle andre. Vi ved dog ikke med vished, hvor tidligt et germansk tungemaal har udviklet sig af det urindoeuropæiske sprog. Endnu nogle aarhundreder f. v. T. ser det ud, som Svenskerne i Finland talte saa godt som rent urindoeuropæisk [!]. Dette ser han af finske ord, der maa være laant fra urindoeuropæisk, da de savnes i estisk. Imidlertid maa et særligt germansk sprog allerede da længe have eksisteret, og der synes at raade stor Enighed[?] om, at Skaane med nærliggende egne, deriblandt de danske øer, har været det germanske sprogs urhjem (57-58). Tilværelsen af en fremmed mørkladen stamme i Skandinavien forud for Germanernes indvandring har forf. svært ved at tro paa, og »endast till en mycket ringa del kan dess blod flyta i nuvarande sven-skars ådror«. Det staar fast, siger han, at mod slutningen af stenalderen findes en »åtminstone väsentligen enhellig« nord-europæisk befolkning i størstedelen af Skandinavien og i store omraader af Finland. Disse mennesker talte urindoeuropæisk, som »emellertid så småningom utvecklats till ett särskilt germanskt« sprog (66).

Ved folkevandringen lader forf. de „blonde, blaaøjede, langskallede Germaner“ spredes over størstedelen af Europa og danne en række nye stater, nogle med talrig germansk befolkning, andre kun med germansk overklasse. Trods sin faatallighed fik denne germanske overklasse dog, ifølge Nordenstreng, en overvældende indflydelse i de romanske lande. Det franske aristokrati var i sin oprindelse hovedsagelig vestgotisk, burgundisk, frankisk og normannisk, og germanske karaktertræk afspejler sig i det paa korstogenes, de kristne vikingetogs tid. Men den franske revolution var den keltiske underklassens rejsning mod det germanske aristokrati og gjorde vel til dels ende paa Germanernes overherredømme over de galliske Kelto-romaner. Albigen-serne i middelalderen, Huguenotterne senere, var hovedsagelig Germaner, deres strid var den germanske aands kamp for friheden (71).

Paa samme vis fortsætter forf. med at følge Germanernes spor i Italien og Spanien. Den germanske overklasse, som var bærerne af kulturen i renæssancens Italien, var jo for største delen Goter og Langobarder, for Syditaliens vedkommende ogsaa normanniske vikingers ætlinger (72). Den vandringslystne, eventyrsøgende germanske karakter var vel aarsagen til de spansk-portugisiske opdagelsesrejser og landvindinger hinsides havene. Hvorledes skulde disse have fundet sted, om Spanierne og Portugiserne ikke havde haft Goter, Vandaler og Svever

blandt deres forfædre (72, 169). Renæssancens skønhedstype var blond, dens største Kunstnere, Tizian, Giorgione, Bellini, Rafael, Pinturricchio, Michel Angelo m. fl. udviser for største delen en ren nordisk Type. Ogsaa Leonardo da Vinci var blond og blaaøjet; Dante, Gallilei og Canova var helt eller næsten af nordisk race (172-73). For Spanien-Portugals vedk. var Cervantes, Camoens, Isabella den katolske og Murillo lyshaarede og lysblaaøjede, og Velasques havde en ansigtsform af nordisk karakter (169). Den stærke individualisme i renæssancen er alt andet end romersk, og i den videnskabelige forskning overfor kirkens autoritet genfinder vi den »urgamla germanska självständigheten och aktningen för personligheten. Den fria forskningen kan kallas en germansk insats i nya tidens kultur« (72).

At Tyskerne, navnlig de østelske, er »ett tysktalande slavogermanskt blandfolk« indrømmes med et suk, og dette for hele germanteorien afgørende spørgsmaal affærdiges paa en lille side, endende med »sålunda blir då Tyskland i alla fall et i huvudsak germanskt land, fastän med märkbara och intressanta främmande inslag« (75). Hermed kan sammenholdes bl. a. G. F. Nicolai: *Krigets biologi* (sv. overs., Stk. 1918), VIII kap., § 3, Raspatiotismen, hvor han meget træffende kritiserer begrebet »den rene race« og særlig fremhæver raceblandingen i Tyskland (337, 347), ligesom ogsaa Søren Hansens kritik af N.'s paastand om, at Svenskerne skulde være særlig »racerene«, i Nord. tidskr., 1918, 130 ff. At den keltiske race udgør den væsentlige grundstamme i Storbritanniens befolkning, kan naturligvis ikke gaa an, selv om det er den svenske docent J a r l C h a r p e n t i e r, der i sin »eljes så ypperliga översikt« *De indoeuropeiska språken* søger at »resonera sig ifrån engelsmännens germanska härkomst.« Forf. spørger, »hur skulle en relativt obetydlig mängd germanska invandrare ha kunnat slå och kuva briterne?« »Det bör ha kunnat komma väldiga skaror av germaner över.« »Mycket (af de keltiska briter) kan inte ha blivit kvar i de östra och mellersta delarna av nuvarande England. Snarast voro väl briterne där ett mindretal.« Og triumferende slutter forf. »Så nog var England til största delen vordet germanskt« (75). Holland er et overvejende germansk land, Belgien kun til hälften. Schweizerne derimod er for största delen kortskaller og saaledes ikke rene Germaner (78).

Efter Germanerne, de ypperste blandt de europæiske folk, behandler forf. i mere kortfattede skildringer Europas øvrige folkestammer. Bedst er vel skildringen af Kelterne, deres folkeejendommeligheder og indsats i historien. Med Hensyn til urkelterne mener forf., at de »synas ha haft ungefär samma kropps-

liga typ som germanerna och således ha tillhört den nordeuropeiska, ljusletta rasen« (122). Behandlingen af den »romanska folkstammen« er derimod lidet fyldestgørende og gaar nærmest ud paa en lovprisning af de germanske invandreres indsats i den. Efter et par kortfattede Afsnit om de græske og baltiske stammer behandles mere udførligt de slaviske og finsk-ugriske stammer. De tre gamle, græske stammer, Joner, Æoler, Dorer menes oprindelig at have været lyse (179), og om Slaverne siges, at »efter alt at döma måtte de ursprungligen ha haft ungefär samma utseende som Balter, Germaner m. fl., d. v. s. ha varit ljusletta, rätt storväxta och långhuvade« (192). Iøvrigt er slaverne, især de østslaviske Russere, fremgaaet af en meget stærk folke- og raceblanding, hvorfor der mellem dem findes alle mulige aandelige og legemlige typer repræsenterede (213-216-218-223). Ogsaa om de finsk-ugriske folk anser forf. det for fastslaaet, at de »äro av forno ljusletta«, men iøvrigt er de saa stærkt blandede med Slaver, Balter og Germaner, at de indtager et mellemtrin mellem den nordeuropæiske hvide race og Mongolerne (268-269).

Saaledes er i alt væsentligt hovedpunkterne i Nordenstrengs teorier om Europas racer og folk. Dristigt skuer han tilbage gennem forhistoriske tiders mørke, kombinerer, gætter og sammenstiller, skelner mellem kort- og langskallede, blonde og brunette racer, aflæser deres sprog og kultur tusinder af aar tilbage. Landskallede, blonde, blaaøjede identificeres med Goto-Germanerne og halvvejs Indoeuropæerne, og disses forædlende racepræg genfindes aarhundreder igennem overalt, hvor deres vandring naar hen.

Ved nærmere undersøgelse viser det sig imidlertid, at alle disse vidtrækkende, racehistoriske slutninger hviler paa et i den historiske kritiks øjne meget skrøbeligt antropologisk og arkæologisk materiale. Og endnu farligere bliver hele fremgangsmaaden ved kombinationer mellem sproglige fænomener og fortidens racer. Historisk kendte sprog og forhistoriske hjerneskaller kan nu ikke sættes i indbyrdes forbindelse. Allerede Max Muller railleerede over forsøgene paa at konstruere et dolikokefalt lexikon eller en brakykefal grammatik. Heller ikke lader det sig gøre med nogen positiv sikkerhed at trække linier mellem Aurignacracen og Goto-Germanerne eller mellem Cro-Magnon-racen og de finsk-ugriske folk. Hvad véd vi om disse forhold? i virkeligheden intet, vi kan kun »gissa«. Vi ved at Neanderthalracen arkæologisk og geologisk er ældst, men efter paavisningen af den stærkt fremtrædende supraorbitalbue ogsaa hos Australierne er det unødvendigt at opfatte Neanderthalracen som homo primigenius. Cro-Magnon-racen tilhører det yngre palæolitikum, lige som de fra

den lidet varierende Aurignacmennesker, men det er ganske unødvendigt paa basis af de faa Aurignacskeletter at konstruere en hel race, og det er utilladeligt og uvidenskabeligt paa den sammenlignende antropologis nuværende standpunkt at forbinde disse racer med bestemte folk i nutiden. Begge racer, Neanderthal- og Cro-Magnon-racen, er overvejende dolikokefale, men ogsaa brakykefale og endnu hyppigere mesokefale former findes repræsenterede mellem dem, f. eks. i Krapinafundet for den ældre races vedkommende. Naar vi saaledes allerede i palæolitisk tid finder blandingsformer mellem lang- og kortskallet paa lignende maade som i neolitisk og nyere tid, er der ingen grund til paa basis af hovedskallernes større eller mindre længde at lade den ene race indvandre med ny kultur og udrydde den anden. Endvidere ved vi nu, at Cro-Magnonfolkenes hovedskalsform i sine væsentlige træk endnu kan genfindes i Nord- og Mellemeuropa, og at den findes i neolitiske grave fra Frankrig og Mellemeuropa foruden i sydtyske grave fra folkevandrings-tiden (Joh. Ranke: *Der Mensch* II³, 467). Det er derfor unødvendigt at lade Cro-Magnon-racen sporløst forsvinde (33). Naar sammenblandingen af kort- og langskaller er saa gammel, er der ingen Holdepunkter for at føre nutidens racer tilbage til bestemte palæolitiske forfædre. Fordelingen af de europæiske racer: overvejende højvoksne langhoveder i nord, lavstammede langhoveder i syd; derimellem en mod vest aftagende zone af middelhøje rundhoveder, i Alpeegnene korthoveder — er fra neolitisk tid til nu i det store og hele den samme (Feist 84). Paa samme maade har man i Algérie fundet diluviale hovedskaller af samme type som Berbernes. Alt tyder paa, at racer og racepræg indenfor den for os overskuelige tid er forholdsvis konstante, noget der heller ikke modbevises af historien, trods alle vandringer. Med hensyn til den megen tale om fortidens langskallede racer har iøvrigt Søren Hansen gjort opmærksom paa den sekundære dolikokefali, der er en følge af posthum deformation af fossile hjerneskaller (»Man«, London, August 1919).

Endnu mere uvidenskabeligt er det at ville knytte bestemte sprog til forhistoriske racer og lade Aurignacracens ætlinge for 15.000 aar siden tale urindoeuropæisk ved Østersøens fagre bred, eller at hævde det som fastslaaet, at dette mystiske sprog taltes mod slutningen af stenalderen (ca. 2000 før vor tid) af en ensartet nordeuropæisk befolkning (57-58). Dette er fantasi og intet andet. Det næste skridt er med Kossinna (Mannus IV, 177) at hævde, at arkæologien med sine kulturer viser os herskerfolkene og deres sprog. N. synes ogsaa at identificere lyse Nordeuropæere (o: Germaner) med Urindoeuropæere (57). Han burde da

hellere som Arldt gøre skridtet helt ud: kalde Indogermanerne Germaner og Gotogermanerne Tyskere. Germaner er for Arldt den nordiske race, opstaaet ved Østersøen af en østlig Iberergruppe, blond, blaaøjet, højkoksen, langskallet. Denne race er bæreren af de indogermanske sprog, som den ved sine vandringer har paatrykt andre folk i landene fra Atlanterhavet til det indiske ocean. »Denn diese hellerfarbigen Herrenkasten, die die verschiedenen Indogermanenvölker teils heute noch aufzuweisen haben teils in ihren Jugend- und Heldenzeitaltern besaßen, sind das einzige gemeinsame Rasselement, das sie aufzuweisen haben. Wir verstehen also unter Germanen körperlich die nordische Rasse, sprachlich das gesamte Indogermanentum« (Arldt XII).

Hvad er imidlertid urindoeuropæisk, og hvad er Indogermaner? et konstrueret sprog og et tænkt folk! Dette skulde N. have pointeret og have gjort rede for det indoeuropæiske spørgsmaals hovedpunkter som nødvendig indledning til en bog om Europas menneskeracer. Indoeuropæisk var et sprog eller en række dialekter, der sandsynligvis taltes senest 2500 før vor tid etsteds paa strækningen fra Turkestan til Mellemeuropa af en for os ubestemmelig race, saalænge det ikke er lykkedes os at finde indoeuropæiske redskaber, hovedskaller og gloser i samme grav. Indtil da maa vi undvære det blonde, dolikokefale, indogermanske lexikon. De nu kendte indoeuropæiske sprog har ligesom Arabisk opnaaet deres store udbredelse ved erobringer og vandringer, og de folk, der ved den historiske tids begyndelse talte disse sprog var for største delen ikke Indoeuropæere, hvilket forf. selv er klar over (38), uden dog iøvrigt at lade sin fremstilling præge deraf. Ligesaa lidt som de nuværende Franskmand og Spaniere er af italiensk æt eller de ægyptiske Fellaher af arabisk. Somatisk type, sprog og kultur falder ingenlunde sammen, og fremtrængende sprog betyder ikke udryddelse af den gamle befolkning. Heller ikke indførelsen af en ny kultur er ensbetydende med en ældre befolknings udryddelse ved indvandring af et nyt folk.

Den indoeuropæiske race er os endnu saa ukendt som for 50 ar siden, og vi har ingen ret til at identificere Urindoeuropæerne med den lyse nordeuropæiske race, et standpunkt, som ogsaa Montelius hævder i afhandlingen *Germanernes Hem i Nord*. Tidsskr. 1917, 414 ff. Ogsaa de finske folk og mange Berbere er lyse, og dolikokefali træffes hos mange andre folk end Nordeuropæerne. Det indoeuropæiske sprog behøver derfor ikke at være den nordiske races ursprog. Virkelige beviser for Nordtyskland og Skandinavien som Indoeuropæernes urhjem findes ikke. Opdagelsen af det tokhariske Kentumsprog i Østturkestan har ændret alle tidligere forestillinger om Indoeuropæernes udbredelse og i høj grad støttet

teorien om Asien som urhjem. Faktum er, at hverken arkæologien, antropologien eller filologien er i stand til at stedfæste »urhjemmet« endnu. Fornylig har Feist atter taget hele det indoeuropæiske spørgsmaal op til behandling i *Indogermanen und Germanen. Ein Beitrag zur europäischen Urgeschichtsforschung* (2. Udg. Halle, 1919), som jeg haaber ved senere lejlighed at kunne vende tilbage til.

Det er ogsaa ganske misvisende, naar N. lader den neolitiske kultur, bronzen og jernet indføre i England ved nye stammers indtrængen, saaledes jernet ved Britonerne fra Gallien »en långhuvad, ljushårig, blåøgd folkstam, därom är intet tvivel, och att den talade ett keltisk tungomål är lika säkert« (131). Derom *ved* forfatteren jo intet. (Jfr. Søren Hansens kritiske bemærkninger om Englands forhistoriske antropologi i aarbøger f. nord. Oldk. og Hist. 1915, 222 ff., samt H. M. Chadwicks strengt historiske »The Origin of the English Nation«, Cambr. 1907). Umiddelbart efter (132) ytrer han da ogsaa, med støtte hos Vødskov, sin tvivl, men kun for at digte frem og tilbage paa andre lige mulige og ubeviselige gisninger.

Endnu dristigere lader Arldt sine germanske folkebølger siden istiden rulle udover den halve jord saliggørende andre »minderwerthige« racer med lysblaaøjet, langskallet, krigerisk daadkraft. Et blik paa Arldts folkebølger af nordisk race er tilstrækkeligt til at vise deres fuldkommen utopiske karakter. Fra denne nordiske urrace udgaar i tidens løb: Hamiterne i palæolitisk, den semitiske race i neolitisk tid, en hettitisk-arisk-pelasgisk ca. 2000 før vor tid og en hellensk ca. 1500—1000 før vor tid, der gav oprindelse til Italiker, Illyrer, Grækere, Thraker og Fryger; ved disse to bølger grundlagdes den indiske og den græsk-romerske middelhavskultur; endelig den keltisk-skythiske ca. 1000—200 før vor tid, den tyske (s: folkevandringen) og den normanniske (750—1250) (222 ff.). Germansk er al herskerkraft og daadtrang, især krigerisk. Amenhotep 4., soldyrkeren, har gennem sin oldefader, Mitannikongen Artatama, arvet sine germanske karaktertræk (45). Zarathustras lære hviler paa germansk inspiration, og først da det germanske blod fortyndes, mister Perserne deres »Stoszkraft« og bukker under (107-111)). De homeriske helte med Achilles i spidsen er blonde og følgelig af germansk type; Pallas Athene er »die eigentliche Göttinn der hellenischen Kultur, der Kunst und der Wissenschaft ebenso zugetan wie stark und tapfer im Streite, ganz nach rechter Germanenart« (58-59). De patriciske slægter er det nordiske element i Rom (95). Sømandsbegavelse er en særlig germansk egenskab, der spores i den græske skibsfart og kolonisation i oldtiden, i vikingetogene, opdagelsesrejserne

(jfr. Nord. 72, 169) og Englands søherredømme. Englands højdepunkt er Normannertiden med dens krigeriske dygtighed. Overalt er Germanerne de førende, kampglade herskerslægter.

Et grelt eksempel paa Nordenstrengs sammenblanding af race og sprog er afsnittet »den romønska folkstammen«. Denne betegnelse kan ikke være mere urigtig, tilmed da Forfatteren næsten udelukkende taler om den germanske islæt i de nuværende romansktalende folk. Man kan ikke i disse lande tale om nogen romansk folkestamme sideordnet med de germanske, keltiske og græske stammer. Fransk og spansk er romanske sprog, men befolkningerne er fremgaaet af talrige blandinger. I Spanien er grundstammen Iberer med senere islæt af Kelter, Fønikere, Romere, Goter, Svever, Vandaler, Arabere, Berbere og Negre. Af denne blanding at udfinde, hvem der har æren for opdagelsesrejserne, hvad N. og Arldt tilskriver Gotogermanerne, turde være halsløs gerning; efter N.'s metode maatte da de, en tid, meget sejlende og rejselystne Arabere ligesaa vel have andel deri. Her som ellers savner man hos N. den eksakte, saglige argumentation, i stedet finder man ved nærmere undersøgelse kun formodninger, løse gætninger og en haabløs diskuterer frem og tilbage.

I sin indledning udtaler N. angaaende kapitlet om Germanerne, at der havde han »fast mark under fötterna«, medens han med hensyn til Slaverne følte sig paa »sannskyldig gungfly.« Mig forekommer det, at der er jævnt med »gungfly« overalt. Hvad den »faste mark« under Germanerne angaar, skal jeg blot fremdrage et enkelt eksempel paa underbygningen af vidtrækkende historiske slutninger. 88—90 har N. en smuk skildring af Svionernes rige og samfundsforhold paa Tacitus' tid; en passant bemærket: »Åland hörde nog med til svionernes rike« (!). Skildringen hviler selvfølgelig paa Tacitus' egne ord, omhyggeligt citerede i svensk Oversættelse, og ved Hjælp af en række: »nog, möjligen, missförstått, utan tvivel, kanske, måste, kan lätt ha mistytts, kunna vi lugnt säga, tydligen, läsa mellan raderna, måste, utan tvivel, måtte ha varit, nog, sannolikt, kanske, väl« (89—90) naar vi til den stolte konklusion: »Så har då i grå forntid det svenska rike skapats, som ännu står upprätt som Europas utan gensägelse äldsta nutida stat världens äldsta inskränkta monarki svenska riket hade synbarligen en aktningvärd maktställning och en fast organiserad, stark statsmakt« (90—91). N. kender tilmed Sveakongens titel paa Tacitus' tid. Den »måste« have lydt *ainarikiaz*, det velkendte senere Erik, der skal betyde »ensam-mægtig«, »enväldig«. Tacitus' ord »unus imperitat« er saaledes en direkte oversættelse fra svensk, dog med en lille misforstaaelse, thi allerede dengang som stadig siden var Sveariget et indskrænket

monarki (Nord. 89). Og »sannolikt« var det Tiundalands konge som »kanske« i kraft af sin værdighed som hersker og »väl« ypperstepræst i stammehelligdommen, den hellige offerlund ved Gammel Uppsala, var blevet storkonge over Svearnes øvrige fylker. Jeg ser ikke, hvorledes Tacitus' udtryk (Germ. 44) *Suionum civitates* kan bortforklares, tilmed naar han ved omtalen af Cimbrerne (Germ. 37) anvender udtrykket *parva nunc civitas* og senere (Germ. 41) *Hermundurorum civitas*. Hans udtryk *unus imperitat* kan lige saa vel gælde stammekonger som én Sveakonge. N.'s skildring hviler imidlertid ikke paa Tacitus alene, men er en videre Udformning af Schücks noget mere forsigtige og reserverede fremstilling i Svenska Folkets Historia I, 1, 101 ff. N. afgiver her et udmærket eksempel paa moderne sagndannelse, idet han yderligere omdigter Schücks fantasier over Tacitus og Jordanes (herom se Arups kritik H. T. 6 R. II, 134 ff.). Med denne form for historieskrivning, eller rettere digtning, er det intet under, at N. kalder Sveerne for rigsbyggerne fremfor alle andre i Norden og lader dem grundlægge baade Norges rige (113—114), Götarige (99) og Danernes rige (84), dette sidste paa basis af navnene Danmarks socken, Dannemora og Danderyd i Uppland.

I det hele spiller folke- og stednavne og deres etymologier en uforholdsmæssig rolle i N.'s fremstilling. Især Jordanes' folkenavne underkastes en indgaaende drøftelse frem og tilbage, væsentlig paa basis af Noreen, Hjalmar Lindroth og J. V. Svensson. Ganske bortset fra etymologiernes rigtighed, der ofte kan være tvivlsom nok, er det metodisk urigtigt at ville skrive historie paa navne alene. Et eksempel vil vise det. Vi har hos Ptolemaios et folk *levonoi* paa øen Skandia, hos Tacitus (Germ. 44) nogle *lemonii* paa Østersøens sydøstkyst, i Widsid en nordisk stamme *leónas*, endvidere en by *Ljuna* i Östergötland, samt en finsk stamme *Liverne*, efter hvem *Livland* er opkaldt. Altsaa: *Ljuna* har navn efter *levonoi*; *lemonii* er fejlskrivning for *leiuonii*; *Leivonerne* udvandrer fra *Ljuna*, slaar sig ned syd for Østersøen, forsvinder og testamenterer deres navn til en finsk stamme, efter hvem *Livland* opkaldes (92—93). Derefter fortsættes: »Austrogoterne tyckas ju ha haft sin hembygd i östra delen av Västergötland, om man får tro Jordanes och Svensson; och det får man väl.« I det tomme Östergötland anbringes *Leivonerne* og kaldes et »mannstarkt folk, som de måste ha varit, ifall de uppfyllde Östergötland.« Og efter den *leivonske* udvandring hvem boede saa i Östergötland? »Ja, varför skulle det inte ha kunnat vara just . . . goterna? og »då göterna från Västergötland spridde sig åt öster över Vättern, kunna de ha blandat sig med goterna,« og en sammenblanding af deres navne have fundet sted (96—97). Dette er romanskrivning og intet andet.

Ogsaa N.'s hang til at etymologisere over folkenavnene fører ham gang paa gang paa afveje. Jeg skal blot nævne nogle af de mest paafaldende. Finnerne er de, »som finner, går och letar«, hvorimod Hj. Lindroth polemiserer i *Namn och Bygd* 1917, 545. Vender, Veneti afledes af urindoeuropæisk ven, amicus; »Veneti eller Venedi skulle då betyda »de genom vänskap förbundna«. I så fall skulle det för slavernas vidkommande innebära, att germanerna i uräldsta tid levat i vänskap med dem«. Frisernes navn sammenstilles med verbet »frisera«. Thüringerne er »de som töras, de modiga?« Navnet Belger »kunde gott vara germanskt och skulle i så fall väl betyda antigen »de starka« eller »de vreda«. Det forekommer mig, at historikeren burde skænke etymologerne saadanne sprogløst, der ikke har den fjerneste betydning eller interesse for historieforskningen; med rette siger Ludw. Schmidt i *Ges. d. deutschen Stämme* I, 430: »Die Etymologie des Namens der Langobarden ist für die Geschichte bedeutungslos.«

Som en velgørende modsætning til Arldt's og Nordenstreng's folkespsykologiske fantasier er der grund til at fremhæve den tyske forsker, Ludwig Schmidt's grundige og solide værk: »*Geschichte der deutschen Stämme bis zum Ausgange der Völkerwanderung*, I—II, Berl. 1910—18,« der er en noget mere detaljeret udformning af hans bidrag til Below og Meinecke's haandbog i den middelalderlige og nyere Historie: »*Allgemeine Geschichte der germanischen Völker bis zur Mitte des 6ten Jahrhunderts*«, München, Berlin, 1909. I sin nye skikkelse har værket ikke den fyldige indledning af almindelig karakter, som det har i sin kortere Form. I det store værk nøjes forfatteren med en ganske kort, nøgtern kritisk Oversigt over Kilderne. Ligesom i den mindre bog, hvortil han henviser, udtaler han sig meget kritisk om de antropologiske og arkæologiske forsknings subjektive karakter (I, 24—25). Den kronologiske fastsættelse af fundene hviler, siger han, saa vidt den ikke kan bestemmes ved hjælp af mønter, paa et ret usikkert grundlag, trods Kossinna, hvem han ofte polemiserer imod. Saaledes imødegaar han dennes paastand om, at forsirede jernlansespidsen skulde være særlig karakteristiske for Østgermanerne (I, 326). Første del af Ludwig Schmidt's værk omhandler Østgermanerne: Goter, Burgunder, Langobarder, Rugier o. s. v. Andet bind omhandler Vestgermanerne, som han inddeler i de tre kendte grupper fra Tacitus, Ingævoner, Herminoner og Istvæoner, en inddeling hvis historiske værd dog turde være noget usikker.

Forf. giver hver stammes historie, kritisk behandlet, saaledes at man faar nøje rede paa, hvad der vides og ikke vides om de

enkelte stammers første fremtræden i historiens lys og deres vandringer. Som udførlig haandbog over de goto-germanske stammers historie, de skandinaviske folk er ikke medtaget, er værket fortrinligt. Felix Dahn's for sin tid nyttige værker: »Die Könige der Germanen« og »Urgeschichte der germanischen und romanischen Völker« var efterhaanden stærkt forældede og trængte til at afløses. Uden at være grebet af den germanske trang til forherligelse af Urgermanerne, som præger Kossinna, Arldt og andre tyske forskere, fremstiller Schmidt overalt kendsgerningerne nøgternt og sagligt, saa at man næsten altid hos ham finder de positive eller negative oplysninger, man ønsker. Navnlig er han behagelig fri for det sædvanlige hang til uholdbare etymologiske fantasier over folkenavne.

Kun ved en enkelt Lejlighed synes heller ikke Schmidt at kunne holde sig fri af videre rækkende historiske slutninger fra folkenavne og arkæologiske fund. De vestgermanske Varner lader han være hjemmehørige omkring Varnæs i Sundeved, men, siger han samtidig, deres urhjem var dog vel i Norge, hvor der findes et Varnes (II, 22). Ogsaa Haruderne lader han stamme fra Norge paa grund af Hørderne i Hordaland. En saadan fastslaaen af folkestammers urhjem uden andre beviser end selve navnene er historisk set ukorrekt. Man maa forlange disse urhjemsteorier støttet af vægtigere grunde end den blotte navnelighed. Hvor er ellers grænsen? Naar vi i Nordsjælland og Skaane har Helsing, Helsingør og Helsingborg, og i Nordsverige et Helsingland, er det saa deraf absolut givet, at Helsingerne er udvandret fra Sverige og har grundet et rige ved Øresund? Der kan jo ogsaa være mange andre forklaringer.

Trods sin afvisning af Kossinnas arkæologiske historieskrivning er Schmidt dog selv en enkelt gang ude paa »gungfly.« Saaledes kender han Nerthusfolkenes kultur i fund fra romersk jernalder og folkevandringstid og tilskriver de enkelte folk bestemte fund: Euterne (Tacitus's Eudoses) fundene fra Vingsted, Porskær, Brokær, Bjergelide m. m.; Varnerne, Øvrejersdalsfundet ved Haderslev og Staarupringen med runer; Anglerne Nydam-, Thorsbjergfundene og Guldhornet. Den jydsk halvø havde altsaa vestgermansk befolkning før Danerne, og mosefundene viser disse stammers heftige kampe med Danerne. Ja, mosefundene kan bruges til meget. Naar tysk videnskab skal erobre det forhistoriske Danmark, er de minder om Danernes kampe med Anglerne, og naar svensk videnskab drager ud paa forhistoriske vikingetog, er det de svenske Daner, der kæmper med Euter (Jyder) eller Heruler.

Disse indvendinger overfor Schmidts fremstilling er dog kun

smaating i forhold til den saglige soliditet, der iøvrigt præger hans arbejde, der i lange tider vil være standardværket over de gotiske og germanske folks historie.

Endnu længere tilbage i Nordens urhistorie griber Niels Aberg i sin bog: »*Das nordische Kulturgebiet in Mitteleuropa während der jüngeren Steinzeit (Upps., Lpz. 1918, I Text, II Tafeln)*. Paa basis af de jyske økseformer paaviser A. et kraftigt fremstød af jydsk kultur mod de mellemste Elbegne (59). Han finder den jyske stenalderkultur identisk med Kossinnas germanske kultur og paaviser i Skandinavien 2 store kulturgrupper: en megalitisk og en jydsk, dog med den geografiske og arkæologiske forskel mellem dem, at den megalitiske kultur mest findes paa øerne og østkysten af Jylland (66). Den jyske kultur er opstaaet i landet og stammer ikke fra fastlandet (68). I begyndelsen af neolitisk tid er den nordiske kultur koncentreret i Danmark og breder sig derfra over Mellem- og Østtyskland. I begyndelsen af baadøksetiden, o: midt i jættestuetiden, trænger Germanerne frem langs Elben og breder sig mellem Elben og Oder, repræsenteret ved jyske stridsøksetyper: baadøkser (Bootäxte). Germanernes fremtrængen er den umiddelbare aarsag til det pludselige omslag i nordisk kulturindflydelse fra vest til øst. De mod øst fremtrængende kulturstrømme gør et helt nordisk indtryk og turde, som Kossinna o. a. har hævdet, repræsentere den indogermanske folkevandring (108).

Det arkæologiske resultat af Aberg's undersøgelser er sikkert rigtigt nok, paa de og de omraader findes de og de redskabsformer, hvis morfologiske genese og kronologi er den og den, men m. h. t. de historiske slutninger er bevisførelsen ikke fyldestgørende. Hvor smigrende A.'s teorier end er for jydsk urhistorie, er der intet der berettiger til at sætte disse bestemte redskabsformers udbredelse i forbindelse med de germanske og indogermanske vandringer. At Nordeuropas somatiske forfædre allerede i neolithisk tid beboede samme egne som nu, kan være højst rimeligt, men om deres sprog ved vi intet. Redskabskultur og folkestammer dækker ej hverandre. I Italien f. Eks. lader det sig ikke gøre af fundene at paavise, om de er etruskiske, umbrisk-sabeliske eller latinske, først naar skriftlevningerne kommer til, faar vi et sikrere etnisk grundlag. Arkæologien kan ikke skelne mellem udbredelsen af redskaber og ornamenten ved handel og kulturel paavirkning og udbredelse ved erobringer og vandringer. Og som følge deraf kan man ikke med nogen sikkerhed slutte fra redskabers og ornamenters omraade til folkeomraader, med mindre beviser kan fremføres til støtte ad anden vej. Skarpt er dette standpunkt hævdet i Sophus Müllers polemik mod den ar-

kæologiske historieskrivning, inkarneret i Gustav Kossinna, i afhandlingerne om Sønderjyllands Sten- og Bronzealder i Aarb. f. n. Oldk. og Hist. 1913, 229—252 og 274 ff., 301 ff.

Som slutbemærkning vil jeg endnu henlede opmærksomheden paa en akademisk afhandling af Ragnar Numelin: *Orsakerna till folkvandringerna på lägre kulturstadier. En sociologisk studie* (H.fors 1918), der giver en god oversigt over hele vandringsfænomenet. Forf. redegør for de forskellige aarsager, geografiske, ernæringsmæssige, politiske og religiøse og forkaster en særlig vandringsdrift som medvirkende faktor.

I sammenhæng med de ovenfor omhandlede bøger har det sin interesse at betragte det omfangsrige værk »*The history of Aryan Rule in India from the earliest times to the death of Akbar*«, London 1918, 583 s., hvori den engelske kunsthistoriker E. B. Havell, i flere aar bosat i København, ligeledes ud fra bestemte raceteorier søger at eftervise Ariernes betydning for indisk samfundsliv og samfundsstyre ned gennem aarhundrederne. Værkets hovedtanke er den, at indo-arisk politisk kunst grundlægger et selvstændigt landsbystyre, og at dette til en vis grad holder sig uændret gennem tiderne og under gode herskere som Akbar den Store atter kommer til ære og værdighed. Et kort citat af Havells indledning vil bedre end nogen længere forklaring vise forfatterens tanke: »The Indo-Aryan constitution built up by the highest intelligence of the people upon the basis of the village communities, and not wrung from unwilling war-lords and land-lords by century-long struggles and civil war, secured to the Indian peasant-proprietor not only the ownership of the land but very considerable powers of self-government. The powers of the central government, though they might often be abused, were at least delegated to it by the people themselves, and limited by unwritten laws which by common consent were given a religious character« (s. XI).

Endnu i nyeste tid, meddeler Havell, har man under britisk herredømme i Indien ment at genfinde i landsby efter landsby en noget tilsløret, men dog effektiv lokal organisation, pandjajat, et fem mands raad: »which was, in fact, now and then giving decisions on matters of communal concern, adjudicating civil disputes, and even condemning offenders to reparation and fine. — This form of local government, though it has no statutory warrant and is not recognised by British tribunals has gone on silently functioning during centuries of »Oriental despotism« and under British rule, »merely by common consent and with the very real sanction of public opinion« (s. XII).

Det ariske system var efter forf.s opfattelse en videnskabelig

organisation baseret paa sanitære love og opstod under indflydelse af høje etiske og sociale idealer. Det var et fast princip i arisk regering, at det undertvungne folks sociale sædvaner og ejendomslove overalt skulde respekteres. Som følge heraf vedblev stadig, ifølge Havell, ogsaa det primitive ikke-ariske landsbysystem at bestaa side om side med det ariske. Dette ikke-ariske system skulde for nærværende omfatte to tredjedele af alle indiske landsbyer og er kendt under navnet rajatwari-systemet, hvor hver enkelt jordbruger, rajatwari skatter direkte til Staten.

For at eftervise disse ariske politiske principper i stats- og landsbystyret ned i tiden gennemgaar Havell hele den indiske historie fra Ariernes indtrængen til Stormogulen Akbars tid. Som oversigt over Indiens historie rummer værket megen fortræffelig viden og giver mange udmærkede oplysninger om kunsthistorie og kulturudvikling i Indien. Men set med den historiske kritikers øje kan Havell ikke siges at have ført beviset for sine teories rigtighed. Den historiske metode svigter ham atter og atter. Det er ikke nok at kalde fænomenerne ariske og indo-ariske, beviset maa føres paa en ganske anden haandfast maade ved hjælp af positive oplysninger om faktiske institutioner paa de og de bestemte tider og steder. Dette er naturligvis vanskeligt paa grund af kildernes knaphed for de ældre tiders vedkommende, men saalænge det ikke gøres, svæver hypoteserne om det ariske landsbysystems vedbliven ned til vor tid i luften. Der er forskere som Baden-Powell (*The Land Systems of British India I—III*, 1892), der anser de nuværende indiske landsbysystemer for opstaaet i forholdsvis sen tid, og nutidens kyndigste forsker i indisk historie, Vincent A. Smith, siger: »Much sentimental nonsense with little relation to the actual facts has been written about the supposed indestructible constitution of the Indo-Aryan village in the north The development of municipal institutions, which furnishes material for so many interesting chapters in European history, is a blank page in the history of India.«

Nogle faa eksempler vil vise forfatterens mangel paa historisk metode, hvorved han føres ud i fantastiske formodninger uden hold i virkeligheden. Paastande som, at Mitannifolket i Nordmesopotamien og Kassiterne (Kossæerne) var ariske folk, er ganske fejlagtige. Kossæernes sprog er hverken indoeuropæisk eller semitisk (Ed. Meyer: *Ges. des Altertums*, I, 2³, § 456) og heller ikke Mitannifolket talte et indoeuropæisk sprog. Enkelte af disse folks herskere bærer indisk-udseende navne, og enkelte af deres gudenavne er rent indiske: Surya, Varuna og Indra, men paa grundlag heraf at lade Arier herske over Babylonien i 600 aar og lade dem derfra drage til søs opad Indus til Pandjab turde

være mere end dristigt; ligesaa lidt kan der anføres beviser for antagelsen af, at de ariske Mitannikrigere midt i det 14. aarh. af Assyrerne og Hettiternes angreb skulde være tvungne til at drage ned ad Eufratfloden videre til Indien (4—5). Fra opholdet i Eufratlandet skulde Arierne ligeledes have medført kendskabet til anlæg af vandingskanaler til Indien (73). Saadanne kombinationer kan aldrig blive andet end løse gætninger.

At Arierne ved indvandringen i Indien skulde have været barbarer og have taget lære af de oprindelige beboere, Dravidaernes højere kultur afvises stærkt af forf. Han henviser her til, at Vedaerne ikke kan være et ukultiveret folks litteratur, men afspejler kulturforhold hos en race af krigerdigtere og filosofer. Forf. tager ikke Hensyn til, at Vedaerne først er fuldt udformede mindst et halvt aartusinde efter Ariernes indtrængen i Indien, og at man følgelig ikke direkte kan slutte fra Vedafilosofien til kulturen hos de krigeriske horder, der engang i 2. aartusinde trængte ned i Pandjab fra Centralasien.

Et mærkeligt udslag af forf.'s trang til at »arianisere« er hans forsøg paa at vise, hvorledes virkningen af Buddhas mission havde sin væsentlige årsag i, at han »opened wide the doors of Aryan religion.« H. hævder, at Buddhas lære tiltalte Ksjatrijerne (Krigerkassen), dels fordi den var rettet mod det brahmaniske præsteskabets pretensioner, dels fordi den opretholdt ariske institutioner og traditioner. Den buddhistiske sangha organiseredes overensstemmende med den ariske klan, og den buddhistiske kirke »was based entirely upon the ancient political institutions of the Aryan village community which formed the foundation of Indo-Aryan polity« (52). Ogsaa Buddhas metaphorer var alle tagne direkte fra det ariske landsbyfællesskabs liv. Hvorvidt dette er andet end filosofiske abstraktioner, skal jeg lade være usagt. Vodskov beviser 1897 i sin Sjaeledyrkelse og Naturdyrkelse I, 102, med lige saa stor lethed, at et af de indo-europæiske folk, Inderne, svigtede den ariske fane og fornægtede den naturdyrkelse, hvortil ogsaa de havde kæmpet sig op, men da de faldt tilbage til sjaeledyrkelsen, sank de med det samme ned fra deres ariske herskerstilling. Beviset er i al fald ikke ført i H.'s fremstilling. Navnlig mangler hele baggrunden for værketens tendens, nemlig en klar paavisning af, hvad det er, der oprindeligt er arisk. Buddhismen er saa typisk indisk, at den kun kan ses som resultat af aarhundreders liv og tænkning paa indisk jordbund. Og hvorledes vil man deri med virkelig historisk sikkerhed kunne udskille de elementer, der skyldes oprindelige fælles anlæg hos de ariske folk 1—2000 aar før?

Paa samme maade søger Havell at følge det indo-ariske præg

i kunsten paa Maurya-Dynastiets tid. Han søger her at paavise to kunstretninger. Den ene skulde hvile paa rent ariske kunsttraditioner, til den hører Asokas berømte stensøjler, hvorpaa hans religiøs-moralske edikter er indskrevne (105). Den anden retning ses i skulpturerne paa Asokas stupa'er ved Bharhut og Santsji (107). Om det specielt kunsthistoriske skal jeg ikke udtale mig, men naar H. vil hævde, at Asokas søjler uden tvivl skyldes de ariske kongelige haandværkere, og at disses kunsttraditioner maa være nedarvede fra det ariske herredømmes tid i Eufratdalen (112, 105, 179), saa er vi langt udenfor den historiske bevisførelses omraade.

Det er heller ikke muligt for historikeren at følge H., naar han vil paastaa, at Tsjandragupta, stifteren af Maurya-dynastiet, indførte et konstitutionelt styre og ikke som almindeligt antaget et enevælde efter persisk forbillede (69, 82). Forfatterens megen tale om det indo-ariske styres traditioner gør i det hele taget et lidet overbevisende indtryk. Tsjandragupta, hvis regeringstid var 322—298 f. v. t., var en kraftig despot af normal orientalsk art. Han erobrede efter Alexander den Stores død hele Nordindien, og intet i overleveringen tyder paa, at han, der levede i daglig frygt for sit liv, skulde lade sig binde af konstitutionelle hensyn til ariske frimænd. Noget andet er, at naar landsbyerne betalte deres afgift paa en fjerdedel af afgrøden, kunde de naturligvis leve deres eget liv uden indgreb fra regeringens side. Men dette er en frihed, der genfindes i enhver ordentlig styret orientalsk stat, muhammedansk, kinesisk eller hvilken man vil.

Idet H. videre følger det indo-ariske elements skæbne i Indien, paaviser han dets svækkelse ved de mongolske indvandringer i 4.—5. aarh. (177). Herimod fremtræder Gupta-dynastiet 320—480 som repræsentant for »the Aryan Kshatrya tradition and champions of the Aryan cause against Aryavarta's adversaries of Turki, Hun, Dravidian, and other alien descent« (178). Endelig skal ogsaa de muhammedanske sultaner have haft nytte af det gamle indo-ariske administrative maskineri, men samtidig berøver de landsbyfællesskaberne deres traditionelle rettigheder som ejere af jorden og gør dem afhængige af de muhammedanske embedsmænd (298). Alligevel, hævder Havell, vedblev landsbyerne at leve deres eget liv uberørte af alle de erobningsstørme, der tiderne igennem gik hen over landet: »In the deeper sense India was never conquered« (407—9). Ogsaa Akbar den Store stræber at genoplive det ariske ideal om »a most wise and a most godfearing king« (519). Landsbyfællesskaberne, der havde mistet deres tidligere politiske indflydelse, fik nu igen frihed i ledelsen af de lokale anliggender, men trods hans bestræbelser for at

realisere det ariske ideal lykkedes det ham dog ikke fuldt ud at genoprette det gamle ariske selvstyre-system.

I paastanden om indisk landsbylivs og jorddyrknings uforanderlighed har Havell naturligvis til en vis grad ret. Blot maa man gøre sig klart, at der altid vil findes to historiske retninger, hvoraf den ene vil paavise kontinuiteten i udviklingen, at der ingen ændringer sker, medens den anden vil paavise ændringernes betydning og bruddene med fortiden; begge standpunkter er i og for sig berettigede, naar de blot ikke overdrives. Studiet af den franske revolution frembyder et ypperligt eksempel paa denne modsætning i de skiftende opfattelser. I. P. Jacobsens »Manes« er et forsøg, af lignende art som Havells, paa at vise det uforanderlige, det ensartede i romersk Herosdyrkelse og middelalderlig kristen Helgendyrkelse. I saadanne tilfælde er det historikerens opgave, med et udtryk af Carlyle, at se bag om tingene og udrede sammenhængen mellem det blivende og det nye, men denne opgave kan ikke siges at være løst i det foreliggende værk. Spørgsmaalene jordeje og landsbystyre hos Indiens hundreder af stammer og folk, zemindar'ens, talukdarens og rajatwari'ens historiske oprindelse, fiktionen om staten som jordens egentlige ejer og dens hævdvundne, aldrig bestridte ret til $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ af afgrøden, er problemer der ikke lader sig løse ved en enkelt formel som »indo-ariske politiske principer«.

Fr. de F.

Efter mere end en halv snes aars arbejde er det i 1917 lykkedes prof. Bernh. Schmeidler i Leipzig at afslutte sin for Monumenta Germaniae Historica bestemte nye tekstudgave af *Magistri Adam Bremensis Gesta Hammaburgensis Ecclesiae*, der samtidig er udsendt særskilt i *Scriptores Rerum Germanicarum in usum scholarum*. Alle, og ikke mindst nordiske historikere, maa være prof. Schmeidler taknemlige for denne nye udgave og det utrættelige arbejde, han har udført for at naa til med sikkerhed at fastslaa den rette tekst. I de sidste aar er Adams store værdi som kilde til nordisk historie atter blevet stærkt fremhævet; des vigtigere er det da, at tekstoverleveringen nu foreligger indtrængende belyst og klart udredet.

Adams værk blev som bekendt udgivet første gang i 1579 af Anders Sørensen Vedel. Denne synes vel at have kendt flere haandskrifter deraf, men har dog næsten helt indskrænket sig til at aftrykke et haandskrift, der stammer fra Sorøkløstret og derfra kom til Universitetsbiblioteket, hvor det brændte 1728. Selv som aftryk betragtet har Vedels udgave store mangler. Fjerde bog har han slet ikke medtaget; at den i Sorøhaandskriftet stod efter epilogen og